

elfuserált vallomásokban élő és érzékletesen megformált, *démonikus* figura...

Kétségtelen, hogy Verzu és Ombódi küzdelméből a meggyalázott vándordoktor kerül ki győztesen (?) még akkor is, ha a diliházba szakadt fiúk szavai mellé mindig óvatosan teszik oda: „az a reakciós, sovíniszta, irredenta...”, hiszen az egész gubancon, amit ő jelent – úgy is mint sorsuk szimbóluma –, át kell vágják magukat, hogy önmagukkal megbékélve a világgal is újra megteremthessék az ingatag konszenzust. A kényes egyensúlyt.

Láthatjuk: nemcsak a nyomorult, elmeegógyintézetbe kerülő buldózerek, de a történelem sem tudja – legalábbis egyelőre! – megoldani a gordiuszi erdélyi csomót (ami állandóan a torkunkba költözik, talán, hogy ne tudjunk, ne tudhassunk „mindent lenyelni”!). Hát akkor hogyan is tudhatná egy regény!? De *Páskándi* könyve, amint talán az idézetekből is kiviláglik, nem akármilyen kísérlet. Igazi erdélyi apokalipszis, amely *Szász László* vallomás- és tünetértékű kritikája szerint „... monumentális kompozíció, boltozatával a világtörténelem egét érinti, gyökereivel pedig egy piciny, periferikus, mitizált tájacska szűkös talajába kapaszkodik...”

BOGDÁN LÁSZLÓ

A romák és szintik irodalma

Részletek a Pont Kiadó gondozásában hamarosan megjelenő kötetből

A fordító előszava

Rajko Djuric, szerbiai származású, 1991 óta Németországban élő roma költő az első, aki megpróbálta egyetlen könyvben összefoglalni a kulturálisan és nyelvi értelemben is igen heterogén roma nép irodalmiságát, megírni a roma irodalom első történetét. Német nyelven megjelent könyve (*Die Literatur der Roma und Sinti*. Edition Parabolis, Berlin, 2002.) sok értelemben elnagyolt, felületes, ugyanakkor értékes és tanulságos is. A roma irodalom kialakulásától, kezdeteitől napjainkig követi a roma irodalom jelenségeit, a jobb áttekinthetőség végett országok szerint csoportosítja a szerzőket, rengeteg információval szolgál: írók, rövid életrajzuk, műveik, bibliográfiák. Az adatok összegyűjtése emberpróbáló munka lehetett, szinte hihetetlen, hogy egyetlen ember összefoghatja egész Európa cigánységének irodalmát. Ilyen értelemben már nem is tűnnek bántónak a hiányosságok, a hézagok. Djuric számos író-költővel állt és áll kapcsolatban, információi legtöbb esetben első kézből valók, jó-szerével minden roma szerzőt megemlít, a jelentősebbekről részletesebb értékelőt ír

[...]

[...]

tó, főként a Lukács György és követői, valamint a budapesti filozófiai iskola által fémjelzett áramlatba.

Eredetét tekintve Bari Károly roma, költészete azonban a benne rejlő esztétikai és filozófiai gondolkodás révén egyetemes. A már többször emlegetett *Cigánynak, költőnek lenni* című esszéjében a befogadásról is értekezik: „Az alkotás és a befogadó egymásra találása hatalmas privilégium a szerző számára. Számos esetben a szerző életében az olvasók elutasítják, értetlenül fogadják annak életművét, de az is megtörténhet, hogy már nem él, de az, aki számára művét megteremtette, még mindig nincs megszületve.”

Verseskönyvei, folklorisztikai munkái, népmese- és népdalgyűjteményei maradandóvá teszik Bari Károly nevét a roma irodalomban. Népköltészeti gyűjtőmunkája olyan kötetekben konkretizálódott, mint a *Tűzpiros kigyócska* (1985), *Az erdő anyja* (1990), *Az üvegtemplom* (1994). A roma irodalom és kultúra összefoglalásához, népszerűsítéséhez a magyar és roma nyelven is kiadott *Madarak aranyhegedűn* (1996) című antológiával járult hozzá, mely a magyarországi roma írók válogatott műveinek kiadása.

Balogh Attila (sz. 1956) két verseskötvet szerzője: az 1980-ban megjelent *Lendítem lábamat*, és az 1991-ben kiadott *Balogh Attila versei* címűeké. Alapító-szerkesztője a *Cigányfűró* című roma irodalmi folyóiratnak, melynek arculati és tartalmi kialakítására olyan magyar értelmiségiek és irodalmárok is vigyáznak, mint **Eörsi István**.

Balogh Attila játékos-humoros költeményei új, korábban ismeretlen hangnemet, stílust hoznak a roma irodalomba, olyan frissességet, mely Charles Dickens, Nyikolaj Gogol és Balzac stíluseszmenyére vezethető vissza.

1996-ban, amikor egy alkalommal a Berliini Magyar Kultúrközpontban felolvasóestre volt hivatalos, Balogh Attila így értelmezte irodalmi folyóiratának címét: „Lyukat akarunk fúrni, rátalálva egy még nem végigjárható, de lehetséges útra.”

Második kötete a magyarországi roma költészet jelentős, értékes alkotása. Ő előszavazta az 1995-ben Daróczi Csoli József által kiadott versantológiát, melyben XXXIV című versével szerepel is.

Mint „avantgárd” költő, Balogh Attila elnyerte az őt megillető figyelmet a roma irodalomban. Ugyanakkor a *Cigányfűró* révén jelentős mértékben hozzájárul a fiatal roma szerzők és új áramlatok népszerűsítéséhez a magyarországi roma és magyar irodalmi berkekben.

A romák irodalma Romániában

Romániában jelenleg hozzávetőlegesen 2,5–3 millió román él. Ez az európai cigányság mintegy negyedét teszi ki. A feljegyzések szerint az első roma csoportok a 14. század elején érték el a mai Románia területét. Arról is tu-

[...]